

STICHTING PROBOS

WE WAREN GEWAARSCHUWD!

Het bosbeheer is zich de laatste twintig jaar steeds meer gaan richten op de ecologische functie van het bos. Dat was hoognodig en heeft veel goeds opgeleverd. De productiefunctie van het bos kwam daardoor echter wel in het verdomhoekje.

Nu het economisch minder goed gaat met Nederland, en ook het bos- en natuurbeheer fors moet inleveren, wordt het steeds duidelijker dat hierdoor de financieringsbasis van het bosbeheer uit balans is geraakt.

Sinds de jaren tachtig streven veel bosbeheerders naar gemengde, ongelijkjarige bossen met een hoog aandeel inheemse soorten en dood hout. Dit werd gedaan met het oog op het creëren van natuurlijker bossen met de daarbij horende biodiversiteit. In veel bossen raakte de productiefunctie daardoor steeds meer op de achtergrond. Het genereren van inkomsten uit houtverkoop leek ook minder nodig, aangezien er aantrekkelijke subsidies voorhanden waren en sommige organisaties veel inkomsten genoten van leden, donateurs en sponsors. Niet iedereen realiseerde zich dat deze grote afhankelijkheid van subsidies en giften geen gezonde financieringsbasis vormde voor het bosbeheer op de lange termijn. Temeer omdat tegelijkertijd op veel plekken de productiecapaciteit van het bos en daarmee het eigen verdienvermogen steeds minder aandacht kreeg.

Eén van de weinigen die in deze tijd aandacht vroeg voor dit onderwerp was de van oorsprong Duitse hoogleraar bos- en natuurbeheer Heiner Schanz. Hij bepleitte zo'n tien jaar geleden als lid van de Raad van Advies van Stichting Probos al om 'gezonde financieringsbasis van het bosbedrijf' op te nemen in de visie en missie van Probos. Hij zag als één van de eersten in dat de toenmalige financieringswijze van bos- en natuurbeheer niet duurzaam was. Ooit konden de subsidies en/of giften (deels) wegvallen. En wat dan?

Het was eveneens een Duitser die ons al veel eerder waarschuwde. Precies 300 jaar geleden waarschuwde Hans Carl von Carlowitz elke bosbouwer om niet alleen maar bezig te zijn met het heden, maar ook oog te hebben voor de noden van toekomstige generaties. Von Carlowitz was Oberberghauptmann, waarmee hij toentertijd de belangrijkste functie binnen de mijnbouw bekleedde. Ten gevolge van de overexploitatie van de Duitse bossen tijdens de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) heerste er een grote houtschaarste waardoor ook de mijnbouw getroffen werd.

Als reactie hierop schreef Von Carlowitz in 1713 het inmiddels beroemde bosbouwkundige standaardwerk *Sylvicultura oeconomica*. Hierin introduceerde hij de term Nachhaltigkeit, oftewel duurzaamheid. Een belangrijke les die hij meegaf was dat het in de bosbouw belangrijk is om niet alleen te oogsten, maar ook te investeren in de houtproductie op lange termijn. Investeren dus waarvan je zelf nooit de vruchten zult plukken, maar die ten goede komen aan toekomstige generaties.

Deze wijze les is jammer genoeg niet door elke bosbeheerder in de praktijk gebracht. Bijvoorbeeld bossen met uitheemse naaldboomsorten als de lariks en de douglas zijn op veel plekken omgevormd naar bossen met meer inheemse soorten. We zien ook in de resultaten van de jaarlijkse rondhoutenquête terug dat de oogst van douglas de laatste jaren op een laag niveau ligt. Er werd vaak geen aandacht besteed aan het feit dat met het verdwijnen van de lariks en douglas, de broodbomen van de Nederlandse bosbouw, ook de productiecapaciteit van het bos werd aangetast.

Er zijn ecologisch gezien goede redenen om exoten te verwijderen, maar dit werd op een gegeven moment zeer dogmatisch toegepast. Er vond geen bewuste belangenafweging tussen ecologie en economie meer plaats, waardoor de balans werd verstoord. Ook het gebrek aan investeringen op het gebied van houtproductie laat zich voelen. Sommigen zijn bijvoorbeeld van mening dat er de afgelopen periode veel te weinig bos is verjongd. Opstanden die over hun groeihogtepunt heen zijn, hadden volgens hen moeten worden verjongd. Bij de verjonging van bossen werd de afgelopen decennia nauwelijks meer geplant en vrijwel uitsluitend vertrouwd op spontane bosverjonging. Spontane verjonging is goedkoop en levert veelal een natuurlijker bosbeeld op. Het is daarom in principe te prefereren boven aanplant.

Steeds meer bosbeheerders komen echter tot het besef dat spontane verjonging niet altijd van voldoende kwaliteit is, bijvoorbeeld qua soortensamenstelling en stamtal. Ook is er de afgelopen twee decennia nauwelijks geïnvesteerd in maatregelen die de kwaliteit van opstanden vergroten, zoals opsnoeien en zuiveren. De aantasting van het productievermogen wordt niet alleen als een probleem voor toekomstige generaties gezien, maar zelfs nu al wordt getwijfeld aan de haalbaarheid van het vergroten van de houtoogst in sommige bosgebieden. Bijvoorbeeld zagerijen hebben op dit moment grote moeite om aan voldoende rondhout te komen. Het wrange is dat er in een tijd van hoogconjunctuur onder invloed van subsidies en giften veel waardevol hout is geoogst en de toekomstige houtproductiefunctie van het bos werd verwaarloosd, terwijl nu in een periode van laagconjunctuur de roep om houtinkomsten en investeringen in de houtproductie groter is dan ooit. Vanuit de duurzaamheidsgedachte had het precies andersom moeten zijn.

Het hierboven geschetste beeld gaat gelukkig zeker niet voor alle bosbeheerders in gelijke mate op. Ook moeten we niet uit het oog verliezen dat er grote winst is geboekt op de ecologische waarde van het bos. Daar kunnen ook toekomstige generaties de vruchten van plukken. Bovendien zijn er nog volop mogelijkheden om de balans tussen ecologie en economie te herstellen, maar dan moet er niet in de valkuil getrapt worden om, nu er grote behoefte is aan houtinkomsten, alleen maar te oogsten en niet te investeren in de houtproductie op lange termijn. Ook is het belangrijk om de balans niet te ver te laten doorslaan in de richting van de economie. De verworvenheden van de afgelopen twintig jaar mogen nu niet te grabbel worden gegooid.

Tegen de stroom in is Stichting Probos alle jaren aandacht blijven vragen voor houtproductie en de houtoogst als onderdeel van duurzaam bosbeheer. Het bleek niet eenvoudig om de vakkennis op dit gebied in stand te houden in tijden dat er nauwelijks aandacht voor was. Toch is het met vallen en opstaan gelukt om deze kennis binnen de organisatie te houden. Samen met het achteraf bezien gouden advies van Heiner Schanz om de economie van het bosbedrijf als speerpunt te kiezen, bezitten we nu kennis waar de komende jaren grote behoefte aan zal zijn. Daar hebben we in 2012 al de eerste vruchten van geplukt met projecten op het gebied van houtproductie en de economie van het bosbedrijf.

Patrick Jansen & Martijn Boosten, Probos ■